NOVARA
CONSULTING GROUP

This document was translated from English by machine and may contain mistakes. The English original is at https://www.novaracg.com/2026/06/14/the-fifth-parameter-issue-007-the-question-of-authority/.

BEŞİNCİ PARAMETRE: Sayı 007: Otorite Sorunu

Heather Grizzle · June 14, 2026

Erişilebilirlik teknolojilerinin kullanıma hazır olduğuna kim karar verir? 007. Sayı, yapay zeka çağında otorite, meşruiyet, hesap verebilirlik ve yönetişim konularını ele alıyor.

Accessibility, Expertise, and the Problem of Legitimacy

Her çağ, onları yönetmek için gereken kurumlardan önce ortaya çıkan teknolojiler üretir. Demiryolları, modern güvenlik düzenlemeleri ortaya çıkmadan önce ulaşımı dönüştürdü. Radyo, toplumlar lisanslama ve denetim normları oluşturmadan önce iletişimi yeniden şekillendirdi. İnternet, hükümetler, eğitimciler ve vatandaşlar bunun kamusal yaşamı ne denli derinden değiştireceğini anlamadan çok önce milyarlarca insanı birbirine bağladı. Yapay zekâ artık benzer bir konumda bulunuyor. Yetenekleri hızla genişliyor, uygulamaları her gün çoğalıyor ve savunucuları dönüşüm hakkında kendinden emin bir şekilde konuşuyor. Ancak bu heyecanın altında daha sessiz ve daha önemli bir soru yatıyor. Bir teknolojinin, insanların bağımlı olduğu sistemlerin bir parçası haline gelmeye hazır olduğuna kimin karar verme yetkisi var?

Bu soru yanıltıcı bir biçimde basit görünüyor. Modern toplumlar otorite yapılarına alışkındır. Doktorlar ruhsat alır. Mimarlar mesleki standartlara uyar. Uçak üreticileri kapsamlı sertifikasyon süreçlerine tabi tutulur. Kamu altyapı projeleri inceleme ve denetimden geçer. Bu sistemler kusursuz değildir, ancak yaygın olarak kabul gören bir ilkeyi yansıtır: kararların başkaları için önemli sonuçları olduğunda, yetki yalnızca coşku, uzmanlık veya pazar talebi tarafından belirlenmemelidir. Buna hesap verebilirlik eşlik etmelidir. Potansiyel etki ne kadar büyükse, riski değerlendirebilecek meşru mekanizmalara olan ihtiyaç da o kadar büyüktür.

Erişilebilirlik teknolojileri bu manzara içinde tuhaf bir konumda yer alır. Çoğunlukla yönetişim nesneleri olarak değil, güçlendirme araçları olarak sunulurlar. Amaçları engelleri kaldırmak, katılımı artırmak ve fırsatları genişletmektir. Bu tür hedeflere karşı çıkmak zordur. Ancak iyi niyetler hiçbir zaman denetim ihtiyacını ortadan kaldırmamıştır. Aslına bakılırsa, tarih tam tersini göstermektedir. Bir misyon ne

kadar soylu görünürse, kimin başkaları adına başarıyı tanımlama, hazır olma durumunu değerlendirme ve riski kabul etme yetkisine sahip olduğu sorusunu gözden kaçırmak o kadar kolaylaşır.

Bu gerilim, teknolojik yenilik dönemlerinde özellikle belirgin hale gelir. Yeni sistemler, onları değerlendirecek standartlar var olmadan önce sıklıkla ortaya çıkar. Erken benimseyenler deney yapar. Savunucular olasılıkları destekler. Tedarikçiler yetenekleri tanıtır. Kurumlar verimlilik arayışındadır. Topluluklar kapsayıcılık ister. Her katılımcı farklı bir bakış açısı getirir, ancak hiçbiri deneyselliğin ne zaman uygulamaya dönüşmesi gerektiğine karar vermek için evrensel olarak tanınan bir yetkiye sahip değildir. Sonuç, kimin karar vermesi gerektiği konusunda belirsizliğe rağmen kararların alınmaya devam ettiği bir yönetişim boşluğudur.

Bu boşluk genellikle görünürlük tarafından doldurulur. Etkili bireyler itibar yoluyla otorite kazanır. Kuruluşlar tanınırlık yoluyla meşruiyet kazanır. Teknolojiler benimsenme yoluyla güvenilirlik kazanır. Ancak görünürlük meşruiyetle aynı şey değildir. Tarih, güvenilirliğe ulaşmadan önce popülerlik kazanan fikirlerin sayısız örneğini içerir. Piyasalar yeniliği ödüllendirir. Her zaman temkinliliği ödüllendirmezler. Kamusal coşku benimsenmeyi hızlandırabilir, ancak coşku kanıtın yerini tutamaz. Etki de hesap verebilirliğin yerini tutamaz.

> Görünürlük meşruiyetle aynı şey değildir.

Erişilebilirlik, başarısızlığın sonuçlarının sıklıkla eşitsiz bir şekilde dağıldığı için özellikle zorlu bir durum sunar. Bir teknolojiyi devreye almaya karar verenler, her zaman o teknoloji başarısız olduğunda sonuçlarına katlananlarla aynı kişiler değildir. Bir satın alma yetkilisi bir sistemi onaylayabilir. Bir tedarikçi onu pazarlayabilir. Bir konferans izleyicisi onu kutlayabilir. Ancak ortaya çıkan riskler nihayetinde, eğitim, istihdam, sağlık hizmeti, acil durum iletişimi veya sivil katılım için o sisteme güvenen bireylerin üzerine düşebilir. Karar verme yetkisi ile sonuçla yaşama sorumluluğu her zaman aynı yerde bulunmaz.

Bu gerçeklik rahatsız edici sorular ortaya çıkarır. Bir erişilebilirlik teknolojisinin kamu kullanımı için yeterince doğru olduğuna kim karar verir? Kabul edilebilir risk düzeylerini kim belirler? Şeffaflığın yeterli olduğuna kim karar verir? Etkinliğe ilişkin iddiaları kim değerlendirir? Birçok sektörde bu tür sorular resmi kurumlar, mesleki

standartlar veya düzenleyici çerçeveler aracılığıyla ele alınır. Ancak erişilebilirlik yeniliği sıklıkla daha parçalı bir ortamda işler. Kararlar tedarikçiler, savunucular, satın alma yetkilileri, araştırmacılar, fon sağlayıcılar ve topluluk kuruluşları arasında dağıtılır. Sorumluluk paylaşılır hale gelir. Yetki dağınıklaşır. Hesap verebilirliğin yerini bulmak zorlaşır.

Zorluk, uzmanlık eksikliği değildir. Erişilebilirlik toplulukları olağanüstü bir uzmanlığa sahiptir. Araştırmacılar teknik bilgi katkısında bulunur. Uygulayıcılar mesleki deneyim katkısında bulunur. Topluluk üyeleri yaşanmış gerçekliği katkıda bulunur. Politika yapıcılar kurumsal bakış açısı katkısında bulunur. Sorun, uzmanlığın tek başına yetki sorusuna cevap vermemesidir. Uzmanlık neyin yapılabileceğini açıklar. Yetki ise bunun yapılıp yapılmaması gerektiğine kimin karar vereceğini belirler. Bu kavramları birbirine karıştırmak, teknik açıdan etkileyici ancak kurumsal açıdan kırılgan sistemler ortaya çıkarabilir.

> **UZMANLIK VE YETKİ AYNI ŞEY DEĞİLDİR**
>
> Uzmanlık neyin yapılabileceğini açıklar. Yetki ise bunun yapılıp yapılmaması gerektiğine kimin karar vereceğini belirler.

Bu ayrım önemlidir çünkü yetki nihayetinde meşruiyetle ilgilidir. Meşru yetki, yalnızca sonuçları etkileme yeteneği değildir. Kararları, bunlardan etkilenenlere karşı gerekçelendirebilme yeteneğidir. Meşru bir yetki yapısı, standartların neden var olduğunu, risklerin nasıl değerlendirildiğini ve başarısızlıklar ortaya çıktığında düzeltme için hangi mekanizmaların bulunduğunu açıklayabilir. Hataların imkânsız olmasından değil, hatalar olduğunda hesap verebilirliğin görünür kalmasından güven yaratır. Güven, kusursuzluktan değil, sorumlu yönetimden doğar.

Erişilebilirlik yeniliğinin geleceği, yalnızca teknolojideki ilerlemelere değil, aynı zamanda yönetişimdeki ilerlemelere de bağlı olacaktır. Toplumlar, güvenliği değerlendirebilen, riski yönetebilen ve sorumluluk atayabilen kurumlar geliştirmek için yüzyıllar harcamıştır. Yapay zekâ artık erişilebilirlik topluluklarını, iletişimi, katılımı ve erişimi giderek daha fazla aracılık eden teknolojiler için benzer yapıların gerekli olup olmadığını düşünmeye çağırıyor. Soru artık yeniliğin devam edip etmeyeceği değil. Devam edecek. Soru, yetkinin onunla birlikte gelişip gelişmeyeceğidir.

Bu nedenle önümüzdeki on yılın en önemli yönetişim sorusu algoritmalarla, veri kümeleriyle veya performans ölçütleriyle pek ilgili olmayabilir. Bunun yerine çok daha eski bir sorunla ilgili olabilir. Bir toplum bir teknolojinin güvenilir olup olmadığına karar vermeden önce, önce bu yargıyı verme yetkisine kimin sahip olduğunu belirlemelidir. Bu soru yanıtlanana kadar, yenilik hakkındaki tartışmalar eksik kalacaktır. Teknolojilerin işe yarayıp yaramadığını sormaya devam edeceğiz, ama işe yaramanın yeterli olduğuna kimin karar verdiğini sormayı ihmal edeceğiz.

> **TİPS**
>
> Know something about a sign language AI system that the public should know? Send it to tips@novaracg.com. Every tip is read by me and kept confidential. If you work in the UK, writing to us is not by itself a protected disclosure under the Public Interest Disclosure Act 1998, so before you share employer information, check your options with Protect (protect-advice.org.uk), the free whistleblowing advice line.

Nasıl alıntılanır

Grizzle, H. M. (2026, June 14). BEŞİNCİ PARAMETRE: Sayı 007: Otorite Sorunu. Novara Consulting Group. https://www.novaracg.com/tr/2026/06/14/the-fifth-parameter-issue-007-the-question-of-authority/